

ÜLÉSI JEGYZŐKÖNYVEK.
SITZUNGSBERICHTE.

A pozsonyi orvos-természettudományi egyesület közgyűlése tartatott 1903. február hó 16-án.

Generalversammlung des Vereines für Natur- und Heilkunde abgehalten am 16. Februar 1903.

Elnök: Dr. Kanka Károly kir. tan. helyett Dr. Ortva y Tivadar. Jegyző: Dr. Fischer Jakab titkár.

1. Elnök megnyitja az ülést a következő megnyitóval:

Tisztelt közgyűlés!

Ha az emberiségnek a cultura pályáján való haladását tekintjük, arról kell meggyőződnünk, hogy a haladás folyton a természet ismeretének gyarapodásával történt. Minnél kevésbé ismeri az ember a természetet és annak törvényeit, annál alantasabb a culturfoka. Abban az időben, mikor az ember a természetben mi egyébre sem tekintett, mint a folyam halára, a vizek osztrigájára, az erdő s mező vadjára kulturája nem több mint a halász- és vadász kulturája. Megy folyton zsákmánya után, kiírtja ott, hol ideiglenesen letelepedett, a vizek kopoltyusait, az erdők és virányok emlőseit. Mikor aztán viz, rét és erdő állatlakossága ki van irtva, felszedi szellős sátrát és odább vándorol. Nincs állandó lakóhelye, nincs hazája, nincsen társadalma. Egész életműködése a gyomor szolgálatában áll, szive kemény, érdekeinek hajszolásában kiméletlen s egész szellemi élete az állatokkal szemben a törvetés és furfang kiélesítésében nyilvánul csupán.

Évszázadok multán azonban a szabad természetben töltött élet gazdag tapasztalatai számára gyümölcsöző tőkévé válnak. Egyszerre úgy találja, hogy a természeti javakkal való bölcsebb éles számára az életküzdelmet könnyebbé, magát az életet nyugalmasabbá, biztosabbá s kellemesebbé teheti. Észre veszi,

hogy számára az állat folytonvaló tápadó jószággá válhatik. Megszűnik tehát kiméletlen vadorzó lenni s az állatok sokaságából kiválogatja magának a nemesb s szelidíthetőbb fajokat. A vadászból baromtenyésztő lesz, ki gazdaságának állat-tökéjével kezd s tud is már okosan élni. Nyáját legeltetve nyája termékeiből él ezentúl, élete már nem oly fogyatékos, mert gondozott és kimélt állata biztosan megadja neki azt, amire neki és családjának szüksége van. Érzelmei szelidülnek, könnyörületesebb lesz mások iránt s szellemi látóköre nagyot tágul. Ellesi a természet titkaiból azt, ami magát és házibarmát baj, veszély és betegség ellen megvédheti. Megalakul a patriarchiái társadalom, melyben a legelőkül elfoglalt területek határainak kitűzése az első jogfogalmakat költi fel agyában. A baromtenyésztő és barombirtokos kezdi igazait szokás-törvények oltalma alá állítani.

Am a legelők letarolása ezentul is még folytonvaló vándorlásra kényszeríti. Csakhogy számára a vándorlás egyre terhesebbé és kényelmetlenebbé lesz. Vágyódik tehát állandóság után, mert kényelmi javai is egyre sokasodnak könnyen mozgó sátorában. Körültekint és észreveszi, hogy mint barma, úgy a föld is hű tápadó tud lenni. Lemond a vándorlásról és lesz baromtenyésztőből földmivelő. Mint imént barmát, úgy megszereti ezentúl barma mellett földjét is. Utat módat eszel ki arra, hogy a föld kövér humusa számára minden évben megteremje az éltető gyümölcsöt. A munkában örömet és szórakozást talál, hálás lesz az őt gyümölcseivel tápláló föld iránt, sátor helyett állandó lakást épít magának s ezzel úgy a családi mint nemzeti és jogi élet érzése benne erősebbé és tartósabbá lesz. A ház állandósága állandóan köti őt a területhez, hazát alapít, mely számára fensőbb fogalomná lesz s így gyorsan az állam rendezettebb viszonyai közé jut. A földműveléssel megtestesül a munkafelosztás fogalma, a mestersegek egyre jobban szaporodnak s a kereskedés hatásai egyre kiebb tolódnak. Szóval meglesz az az alap, amelyen a mai civilizáció imponáló épülete nyugszik.

Amíg az ember ismeretei a természet körében csak külsőlegesek, addig megelégszik a természet által nyújtott termékkel. Kovából, horzsakőből vagy valamelyes üledékes kőzetből

készíti fegyvereit és szerszámaikat, a nemes fémeket, melyek természetben bőven kínálkoznak, semmibe sem veszi. A kőkorbán a kő az az anyag, mely megfelel ideáljának, mindaddig mígnem eljön az az idő, mikor a kő fogyatékoságát észreveszi s azt egy jobb anyaggal helyesíti: feltalálja a bronzot. A bronz, e finom olvadású, kemény, öntéssel és kovácslással egyaránt idomítható és ciselírozható hasznos keverékfém az ember kezében korszakos haladást jelent. Vele az ember eszmei és nemzetközi ismeretköre rendkívül kiszélesbül. A kő merev tulajdonságai által lebilincselve tartott találékonysága és alakító képessége szabaddá lesz új formákhoz és eszközökhöz jut a társadalom. De az ember haladásában megérkezik az az idő is, mely megismerteti vele a vasnak bronz felett való előbbkelőségét. A vassal megindul a civilizáció amaz uton, melyen az, minél jobban jut előre, annál sokszorosabban kifejlődik. A találmányoknak ezentúl nincs hossza-vége, csodálatosan megszorodnak a házi, gazdasági és forgalmi eszközök. A karikapénz helyébe a vert pénz lép s használatba jön az írás, a találmányok e legfontosabbika. S amint a folyó, minél tovább jut folyásában, annál hatalmasabbá lesz, úgy válik az ember is ismeretei gazdagságával egyre hatalmasbbá. A természet már nem uralkodik felette, hanem ő a természet felett. A természetben ő az úr, ki mindent kibölcsező eszének átható erejével a végtelenbe szaporítja a maga kényelmére és biztonságára az életjavakat. Ismereteivel fejlődnek a tudományok s ezek között a leghasznosabbak egyike: az orvosi tudomány, mely elszorítja a kuruzsolást és babonát. Az ember kezében a természettudomány a talizmán, mely a szellemi hódítás terén oly dicsőségesen előbbre segít. Valóban a természettudomány teszi az embert emberré, urrá az összes teremtmények között. A tudomány szabadítja őt fel minden lelki nyűg alól. Akinek atyjái a természeti tünemények hatalmas hatása alatt még a fetisizmus és bálványimádás békóiban nyögtek, a természet ereinek és törvényeinek tiszta felismerése által igaz Istenimádóvá lesz. A természet ismerete ébreszti fel benne igazán lelke halhatatlanságának eszméjét. Ezért tisztelt közgyűlés, erősödjék napról-napra mibennünk is a természet iránt való szeretetünk. Valamennyi tudomány közt ez a leghálásabb és

legboldogítóbb. A szolgálatában tett fáradoalmak jutalma végtelen!
Az ülést ezennel megnyitom. (Lelkes éljenzés.)

2. Titkár felolvassa következő jelentését:

Tisztelt közgyűlés!

Midőn az elmúlt év eseményeiről beszámolnék mindenekelőtt azon kiváló jóindulatról kell megemlékeznem, melyet a magas kormány egyesületünk irányában az elmúlt évben is tanusított és amely nemcsak abban nyilvánult, hogy az elmúlt esztendőben is megkapta muzeumunk az 500 korona segélyt, de a muzeumok országos főfelügyelősége útján egy nagyszerű 1600 példányból álló lepkegyűjteményt is ajándékba kapott, továbbá a főfelügyelőség saját költségére elküldte Abafi Aigner Lajos muzem-segédőr urat, hogy a lepkegyűjteményt rendezze és osztályozza, továbbá ajándékba küldött több nagyrértékű könyvet többek közt az osztrák-magyar monarchia írásban és képben cziműművet. A földművelésügyi ministeriumtól is megkaptuk a kiadásában megjelent műveket és folytatásképen Európa földtani térképének, ezen kiváló szakmunkának IV. füzetét. Végül nem hagyhatom megemlékezés nélkül azt sem, hogy midőn nagyérdemű elnökünknek nagys. Dr. Kanka Károly kir. tan. úrnak orvosi működése 60. évfordulóját ünnepeltük a nagyméltóságú Belügyministerium Dr. Raisz Gedeon osztálytanácsos úrral személyesen képviseltette magát. Örvendetes jelenségek ezek mélyen t. közgyűlés, mivel a magas kormány támogatása kifejezése azon bizalomnak és elismerésnek is, melylyel immár a magas kormány is egyesületünk tevékenységét figyelemmel kíséri. Hogy ez tényleg így van, azt az orsz. muzeum-felügyelőségének azon átiratával bizonyíthatom, melyben jelentésünket és a számadást jóváhagyólag tudomásul véve így ír: »A muzeum fejlesztése érdekében kifejtett eredményes munkásság felett elismerésnek adok kifejezést kérve a tek. Elnökséget, hogy azt a muzeum vezetőinek tudomására juttatni sziveskedjék.«

Ami már most egyesületünk beléletét illeti úgy az elmúlt évben 8 természettudományi és 8 orvosi szakülést tartottunk. Azonfelül egy népszerű estélyt is rendeztünk végül egy rendes és két rendkívüli ülésünk is volt. A természettudományi osztály üléseit Antolik Károly, Krziz Ágoston, Kornhuber

András, Dr. Ortway Tivadar, Szép Rezső, Lohr Adolf, Klatt Roman, Herczegh Kamilla és Dr. Fischer Jakab az orvosi szakosztály üléseit Dr. Dobrovits Mátyás, Dr. Schmid Hugó, Dr. Velits Dezső, Dr. Fischer Jakab, Dr. Lippay Sándor és Dr. Kováts György előadásai töltötték ki. A népszerű estélyen Abafi Aigner Lajos mutatta be a muzeumunknak ajándékozott lepkegyűjteményt érdekes előadás kíséretében. Azt hiszem, hogy a közgyűlés helyeslésével fogok találkozni, ha indítványozom, hogy az előadóknak erről a helyről is őszinte köszönetünket fejezzük ki. A rendkívüli közgyűlések közül az egyik az alapszabályok tervezett módosítása miatt lett egybehíva azonban a közgyűlés a módosítást egyelőre szükségesnek nem tartotta. A második rendkívüli közgyűlésen Dr. Kanka Károly kir. tan. urat ünnepeltük, amely ünnep lélekemelő módon folyt le és tanujelét adta azon szeretetnek, tiszteletnek és kiváló nagyrabecsülésnek, melyet elnökünk irányában még az ország határain túl is tanusítanak.

A választmány havonta tartott ülést és fontosabb határozatairól a t. tagoknak az értesítő útján adott tudomást. Az ülések jegyzőkönyvei egész terjedelmökben közleményeinkben jelennek meg, mely közleményeknek immár a 23. kötete kerül ma kiosztásra. Hálátlanság volna meg nem emlékezni arról, hogy egyedül Dr. Kornhuber András udvari tanácsosnak érdeme, hogy a közlemények ily gyors egymás utánban jelennek meg, az ő érdeme, hogy a közlemények szellemi része a tudományos igényeknek mindenképen megfelelnek és épen ezért fájdalommal kellett a választmánynak tudomásául venni Dr. Kornhuber Andrásnak ama sajnos megmásíthatatlan elhatározását, hogy a közlemények szerkesztőségéből kilép. Mély sajnálattal kell egyuttal jelentenem, hogy Dr. Kornhuber az utóbbi időben súlyos betegségbe esett és engedjék meg, hogy annak az óhajnak kifejezést adjak, miszerint az isteni gondviselés kiváló tagtársunknak egészségi állapotát mihamarabb helyreállítsa.

Ami már most tagjainkat illeti úgy mindenekelőtt egy súlyos veszteségről kell megemlékeznem. Dr. Holub Emil a kiváló afrikai utazó és természetbuvár, egyesületünknek jóakarója és tiszteletbeli tagja halt meg. Érdemeit nálamnál hivatottabb toll fogja méltányolni halála a tudománynak súlyos

vesztése. Tagjaink közül Parcsetics Imrét ragadta el a kéréletlen halál. Indítványozom, hogy gyászunk jeléül üléseinkből emelkedjünk fel. (Megtörténik.) Tagjaink száma külömben az elmúlt évben tetemesen gyarapodott. A gyarapodást főleg az okozta, hogy a közös hadseregbeli katonaoorvosok testületileg beléptek az egyesületbe. Tagjaink száma a jelen év kezdetén 182.

Jelentésemnek végére értem. Mint jelentésemből kivehető egyesületünk az elmúlt évben is serény tevékenységet fejtett ki. És ha azon közöny dacára, mely a mai materialistikus világban minden ideális törekvéssel szemben uralkodik, némi eredményre egyesületünk is rámutathat úgy az annál is inkább méltányolható, mivel egyesületünk mindeddig saját erejéből tartja fenn magát, tisztelt tagjaink minden önző érdek nélkül csakis a tudomány iránti szeretet és érdeklődésből működnek közre, hogy egyesületünk magasztos hivatásának megfeleljen. Kérem jelentésem szíves tudomásul vételét.

A közgyűlés a jelentést tudomásul veszi.

3. Pénztáros felolvassa következő jelentést a zárszámadásról és költségirányzatról:

Tisztelt közgyűlés!

Van szerencsém az alábbiakban az elmúlt 1902. évről a pénzügyi kimutatást előterjeszteni, e szerint volt:

Január 1-én. (1902-ről.)

Rainer alap 1000 K.	Kiadások voltak:		
Bevétel.	K fl.	Különféle	K fl.
			84.—
Egyenleg 1901-ről	340.42	Egyleti szolgálk fizete és 2 ^o / _o jutalék	451.56
I. Takarékpénztártól	200.—	Wigand	411.80
Tagdíjak után	1037.80	Muzeum	88.53
Kamat	53.37	Iroda költség	35.81
Vallás-ministeriumtól		Légszesz	17.96
a muzeum számára	500.—	Szén és fa	38.08
Összesen	2131.59		1127.74
		Egyenleg	1003.85
			2131.59

E szerint a folyó 1903-ik évet 1003 K 85 fillérrel kezdjük meg.

Tagdíjat fizettek 128-an egész évit, 3-an $\frac{1}{2}$ évit és 1 tag fizetett $\frac{1}{4}$ évet.

A folyó évi költségvetést illetőleg a következőket van szerencsém a tisztelt közgyűlésnek előterjeszteni.

Rainer alap 1000 K		Kiadásaink lesznek	
Bevétel lesz:		K fill.	
	K fill.	Egyleti szolgálak	450.—
Egyenleg	1003.85	Nyomda költség	900.—
Tagdíjak	1000.—	Muzeum számára	911.—
I. Takarékpénztár	200.—	Iroda költség	40.—
Kamat	50.—	Világítás és fűtés	60.—
Vallás-ministeriumtól	500.—	Különfélék	100.—
Bevétel	2753.85	Kiadás	2461.—
Kiadás	2461.—	Egyenleg	292.85
Egyenleg	292.85		2753.85

A közgyűlés a jelentést tudomásul veszi és a pénztárosnak a felmentvényt megadja.

4. Titkár felolvassa könyvtáros jelentését, mely így hangzik

Tisztelt közgyűlés!

Az 1902-dik év folyamán 140 különféle testületek és egyesületek évi jelentései érkeztek könyvtárunk számára, és pedig 13 magyarországi, 8 ausztriai, 72 többi európai, és 6 más világrészi városból, u. m. Batavia, Boston, Kansas, Cincinnati, Montevideo és Washingtonból. Ezen könyvek 11 különféle nyelven vannak írva, u. m. angol, francia, német, magyar, holland, olasz, svéd, dán, finn, tót és horvát nyelven. Ismét tehát könyvtárunk jelentékeny szaporodásának örülhetünk; csak az a sajnos, hogy a megérkezett munkákból több füzet hiányzik, melyről nem lehet tudni nem érkeztek el vagy talán egyes tagok tartják-e vissza. Egy nagy és szép munkából: „az osztrák-magyar monarchia írásban és képen“ több kötet hiányzik. Miután csak az utolsó nagy gyűlés óta vagyok megbízva a könyvtár kezelésével, nem tudhatom vajjon egyes

füzetek nincsenek-e még egyes tagok kezében, kikhez ezennel azon felhívást intézzük, hogy a kikölcsönözött munkákat visszaszolgáltathatni sziveskednek.

Ezenkívül könyvtárunk ezen évben nagy bővítést tapasztalt még ajándékok által is; és pedig boldogult Dr. Riegele Ágoston, sokévi buzgó egyleti tagunk és pénztárosunk fia, tek. Riegele Ágoston úr édes atyjának könyvtárát adományozta, mely 73 orvosi munkából 124 kötetben áll, melyek között Hyrtl, Rokitsky s más értékes munkák vannak.

Igen tisztelt tagunk Dr. Kornhuber udvari tanácsos 78 kötet különféle tartalmú értékes könyvet adományozott, közte legnagyobb műve: *Opeliosaurus bachii, eine fossile Eidechse aus der unteren Kreide von Lesina in Kroatien.* Wien, 1901.

Továbbá ajándékoztak: Dr. P á v a y G á b o r úr, egészségügyi tanácsos és egyesületi tagunk, a pozsonyi állami kórház főorvosa, E u l e n b u r g nagy Real-Encyclopediáját 15 kötetben, s főtisztelendő Dr. O r t v a y T i v a d a r úr. egyesületünk érdemdús alelnöke, czimzetes apát, akadémiai tanár, érdekes munkáját ajándékozta, melynek czime: *Pozsony vármegye és a területén fekvő Pozsony, Nagyszombat, Bazin, Modor és Sz.-György városok állatvilága.* I. kötet, Pozsony 1902.

Jelentésem végén azon indítványt bátorkodom tenni hogy a t. Nagy-gyűlés mindazon uraknak az egyesület köszönetét fejezze ki, a kik könyvtárunkat adományaikkal bővíteni sziveskedtek.

A közgyűlés a jelentést tudomásul veszi és az ajándékozóknak köszönetet szavaz.

5. A muzeumőr felolvassa jelentését:

M é l y e n t i s z t e l t k ö z g y ű l é s !

A múltévi jelentésemhez hasonlóan custosi működésemről a következőket van szerencsém jelenteni.

A muzeumban elhelyezett dolgok legnagyobb részét átnéztem, átvizsgáltam, amennyire lehetséges volt tisztítottam, törött dolgokat összeillesztettem, új felirati cédulákkal elláttam, bizonyos rendszerbe hoztam, és áttekinthetőbb külsőleg is tet-

szetösebb alakban elhelyeztem. Ezen tárgyak legnagyobb részét folyószámokkal láttam el, kimerítő céljának megfelelő leltárt készítettem, valamint céduláskatalogusba foglaltam össze, amint ezt itt bemutatni szerencsém van. Könnyebb áttekintés és rendszeresítés céljából a tárgyakat XXXI. csoportra osztottam fel, úgy hogy kimutathatom mindegyik csoportból, hány szám van leltározva. Ezen csoportosítás szerint 13094 darabot tudok kimutatni, megjegyzendő azonban hogy körülbelül 2000 drb. ide számítva még nincsen, mely vagy kiselejtezendő, vagy még csak javítandó, összeállítandó és tisztítandó oly formán, hogy a többi tárgyak közé is lehessen azokat sorolni. Munka alatt van most a 268 drb.-ból álló geológiai gyűjtemény, melyet Dr. Rothe tanár úr évek előtt a muzeumnak ajándékozott és eddig felbontatlanul állott. Adakozások útján a lefolyt évben kaptunk 53 drbot, úgy, hogy az egész gyűjtemény a jelenlegi állapotában 15147 darabot mutat fel. És a jelenlevő működésem most arra fog kiterjeszkedni, ezen tárgyakat részint a kiállításra tetszetőbb külső alakba öltetni, részint pedig tanulságos céljának megfelelő rendszerbe foglalni és a közszemléletre alkalmasabb csoportokban elhelyezni. Adakozásokkal gyarapították a gyűjteményt Dr. Kornhuber udv. tanácsos, Antolik Károly, Dr. Bugél, Holuby Ján., Hubert Ferencz, Liebe Károly, Löwő Rezső, Lohr Adolf, Papanek J., Sendlein Ant. és Knöpfmacher Dezső miért is kedves kötelességemnek tartom ezen nemeslelkű adakozásokért köszönetemet e helyen nyilvánítani. A muzeum orsz. felügyelősége részéről 1600 drb.-ból álló értékes lepkegyűjteményt kaptunk és a vallás és közoktatásügyi ministeriumtól 500 koronát, melyet 46 drb. ujszerkezettű rovarfókok beszerzésére fordítottunk. A lepkegyűjtemény rendezése céljából Aigner Ernő muzeumi segédőr Pozsonyba jött, ki azonban inkább a Budapestről kapott gyűjteménnyel foglalkozott, a legnagyobb munkát, Mergl Károly egyesületi tagunk végezte, ki az összes gyűjteményt rendezte, összeírta és az illető névcéduálakkal ellátta, miért is neki különös köszönetet nyilvánítani indítványozom.

Muzeumunk eddigi állapotában sokévi álomba merülve látszik lenni, mert ama sötét, minden tekintetben alkalmatlan helyiségbe szorulva, majdnem tökéletes feledékenységbe került

és sok ember van Pozsonyban aki nem is tudja már, hogy természetrajzi muzeum létezik. Az érdekeltség egészen megszűnt. Ez legjobban mutatkozott a pozsonyi mezőgazdasági kiállítás alkalmával. A kiállításidő alatt nyitva volt a muzeum, de egyetlen egy idegen, de még pozsonyi lakós sem tévedett el oda. A rendes és egyedüli látogatók a gyermekek, felnőtt alig jönnek, ha csak nem gyermekeiket odavezeti. Ezen részvétlenség, ezen közömbösség igazán sajnós és nem a legszebb fényt veti a pozsonyi kulturális viszonyokra. Ebből kifolyik természetesen az is, hogy a gyűjtemény alig nagyobbodik és szaporodik, sőt ellenkezőleg a meglévő dolgok is elromlanak és idővel tönkremennek. Ideje volna tehát már a muzeumot ezen álmából felébreszteni és a végromlástól megmenteni. Legelső és legfontosabb kötelességemnek tekintem tehát a mélyen tisztelt közgyűlést arra kérni, kegyeskedjék a mennyire csak lehet egyesületünk által odahatni, hogy eme fölötté elődázhatlan állapotnak vége vetessék és Pozsony város intelligentiának megfelelő és érdemes muzeumi helyiség létesíttessék. Szerény véleményem szerint most volna a legjobb alkalom arra amidőn a város közhasználati célokra 100,000 koronát örökölt. Ez volna bizony a legszebb módja annak ahogy az adakozó nemes-érzelmű gondolkodása megörökíttessék. Igazán az embernek a szive fáj, ha külföldön utazik és látja, hogy minden, még olyan kis városnak gyönyörű szép muzeuma van. De nem csak külföldön, hanem belföldön is lehet már vidékivárosokban szép muzeumi épületeket találni, mint pl. Kassán, Temesvárot, sőt még a kis felvidéki Felkán is és Pozsony! a nagy büszkeséggel apostrofált második város a mi kedves hazánkban pincéhez hasonló helyiségben őrzi meg a természettudomány nagy szorgalommal és fáradsággal egybegyűjtött kincseit. Nem csoda tehát hogy a látogatók száma az egész félévi időn át, a melyben a muzeum közzszemléletre nyitva van úgyszólván zérusra redukál, mert mit ér az, hogy ha kimutatom is, hogy a lefolyt évben 2356 személy látogatta meg a muzeumot és ezek majdnem kizárólag gyermekek voltak, akik inkább unalomból mintsem tudásvágyból gyűlnek ott össze és tizedrésze sem felnőtt, ki igazi érdekeltségből keresik fel a gyűjteményt. Pedig éppen felnőttek számára volna a muzeum. A

muzeum volna szerény nézetem szerint ama hely, a hol a nagy termét és a tudomány iránt lelkesülő egyéneknek kellene egybegyülniök, ott volna ama hely, ahol a továbbképzés vágya felébresztessék és az önművelődés csirája ápolassék. Annyi tanítélet van Pozsonyban. A muzeumban legyen alkalma a fiatal embernek találni azt, a mit a könyvekből tanult és amit kedve szerint megtekinteni látni óhajt sok tárgyról miről olvasott, vagy miről hallott magának közvetlen megtekintés által helyes és a valónak megfelelő fogalmat megszerezhetni. Nagy lelkesültséggel és elismerő áldozatkészséggel létesült Pozsonyban közkönyvtár s kérdelem mire; Nem a legfőbb és legnemesebb célja a népben az önművelődést és továbbképződést keltetni és terjesztetni? A muzeum ezen közhasználati intézménynek elválatlan kiegészítő része, hol mind azt találhatja a tudvágyó olvasó, a mire a könyvekben foglalt dolgokra figyelmessé lett. És ha népünk érzelmeit tényleg nemesíteni akarjuk, akkor tanítani kell őket a természet nagy könyvében értelmességgel olvasni a természetet nyitott szemmel tekinteni, nagy és bölcs alkotóját megismerni és tiszta szívből szeretni és imádni.

Mélyen tisztelt közgyűlés, bocsássa meg ha talán a jó iránti lelkesültségemben tulajdonképeni tárgyamtól kissé eltértem, de becsületbeli dolognak tekintettem a mélyen tisztelt közgyűlés b. figyelmét azon többé már el nem odáztatlan hiányokra és bajokra irányozni, melyek alkalmasak elődeinktől nagy szorgalommal, lelkesültséggel, szellemi és anyagi áldozatokkal létesített természetrajzi gyűjteményünket tökéletesen tönkretenni. Valahányszor ott dolgozom mindig fáj a szívem, midőn arra gondolok, mit mondanának azok, akik e gyűjteményt nagy reményekkel a jövőre összehordták, és látnák most miképen eszi a por és a penész sok évi fáradozásuknak gyümölcsseit.

Szívből kérem tehát a mélyen tisztelt közgyűlést, határozná hogy I. ezen állapotnak vége vetessék és egy komoly általános mozgalom útján. Pozsonyban egy muzeum építése nemcsak tárgyalásra, hanem egyesmind kielégítő megoldásra is kerüljön, II. Odahatni, hogy minden elérhető módon a közönség figyelme és érdekeltsége a természetrajzi muzeum iránt

felkeltessék és vagy pénzbeli, vagy alkalmas más adakozások által a gyűjtemény gyarapításuk. Van akárhány aki a vadászatot kedveli, ki szünidőit utazásról hazatér és egy kis akarattal nem egy érdekes tárgygyal gazdagíthatja meg a gyűjteményt. Nem szükséges mindig, hogy az kész, talán már präparált tárgy legyen, majd präparáltatjuk azokat, ha arra érdemesnek találjuk, de erre mindenestre pénzre van szükségünk. Mint-hogy azonban egyeletünk szegény, semminemű vagyonnal vagy alappal nem bir, melynek kamatait a muzeum gyarapítására fordíthatnak indítványoznám ezen célja önkénytes adakozások útján gyűjtőivekkel némi bevételt lehetővé tenni. Felkán pl. erre a célra az önkényt adakozók évenként egy koronát fizettek le; és csodálatos szép eredményt értek el. Nem lehetne nálunk is hasonlót elérni?

Minek utána az egyik főfeladatomnak eleget tettem, hogy a dolgokat rendeztettem, megszámoztam, leltároztam é. i. t. hátra van most a tulajdon feladatomból végzése t. i. a dolgok szakszerű rendezése és az ismeretlen tárgyak determinálása. Erre vonatkozólag nagyon szépen kérném az igen tisztelt szakértő urakat munkámban támogatni, és megengedni, hogy kétes esetekben hozzájuk fordulhassak felvilágosításért.

Midőn tehát még egyszer a mélyen tisztelt közgyűlésnek a muzeum emelését és gyűjtemények gyarapítását mint kulturális mint pedig hazafias szempontból legmélegebben becses figyelmébe ajánlom kérem a lefolyt évről tett jelentésemet kegyesen tudomásul venni.

A közgyűlés a jelentést tudomásul veszi és úgy a muzeumőrnek mint Mergel Károly tanító úrnak köszönetet szavaz.

6. Ezután Bittera Károly tartja meg előadását az állatok észbéli tehetségéről, mely előadást a hallgatóság feszült figyelemmel kísérte végig és végül előadót zajos ovatióban részesítette.

7. Más tárgy nem lévén elnök az ülést bezárja.

A természettudományi szakosztály ülési 1903-ban.
Sitzungen der naturwissenschaftlichen Abtheilung
im Jahre 1903.

Első ülés 1903. január 26-án.

Elnök Antolik Károly. Jegyző-helyettes: Dr. Fischer Jakab titkár.

Tárgy: Rovara Frigyes jószágigazgatónak előadása a mezőgazdaságban kártékony állatokról. Előadó, a mezőgazdasági irodalomnak hírneves munkása, egymás után sorolta fel mind azokat az állatokat, rovarokat, madarakat és emlős-állatokat amelyek a gazdaságnak parazitái, de másrészt felemlíti a hasznosállatokat is és e tekintetben számos állatkát például a katicabogarat stb. ment meg attól az előítélettől, melyet irányukban tanúsítanak, mivel azokat eddig kártevőknek hitték, míg az újabb kutatások szerint a gazdaságra hasznosaknak bizonyulnak. Végül felemlíti mindazokat a módokat, melyekkel a tudomány mai színvonalán álló gazda a kártékony rovarokkal szemben védekezhetik. Az érdekes előadást az egyesület helyiségeit zsúfolásig megtöltő előkelő közönség zajosan megéljenezte és az elnök az előadónak az egyesület hálás köszönetét fejezte ki. Az előadást különben jelen évkönyvünkben egyéb terjedelemben közöljük.

Második ülés 1903. február 2-án.

Elnök: Schmidhauer Antal. Jegyző: Dr. Kovács Ferenc.

Tárgy: Antolik Károly előadása Marconi drótnélküli táviró-készülékéről, amelyet azon hírneves kutatók érdemeinek méltatásával vezetett be, akik felfedezéseikkel a leghathatósabbban mozdították elő az elektromos erő megismerését. Megem-

lékezett Voltáról, aki a galván áramot (1800), valamint Faradayról, aki az indítási elektromosságot (1833) fedezte fel. Sömmering volt az első, aki elektromos telegráffal kísérletezett, azonban módszere (vizbontás) gyakorlatilag alkalmatlan volt. Gauss és Weber göttingai tanárok 1833. évben az elektromos-delejességi elvet alkalmazták, Steinheil pedig 1838. évben a földvezetést fedezte fel. Morse amerikai kutató Gauss és Weber rendszerét tökélesítette és 1844. évben az irótelegráfot szerkesztette, mely találmányt Hughes később a betűtelegráffal, Casseli pedig rajzok táviratozására szolgáló vegyi pantelegráffal egészített ki. Pollák és Virág hazánkifiai végül a gyorstávíró-találták fel, amely percenként 5000 szó továbbítására alkalmas. A drótnélküli villamos táviró történetét Hughes kísérleteivel kezdhetjük, aki már az 1877. évben 500 méter távolságra adott jeleket. Említendő továbbá Prece, aki a drótnélküli távirással 1893. óta kísérletezett és indítóáramokkal tizenhárom kilométer távolságot ért el. — Maradandó becsüekké azonban ezen kísérletek csak Hertz tanár, genialis kutató felfedezései után váltak, aki a Maxwell-elméletet kísérletekkel igazolván, tetszés szerinti hosszúságú villamos hullámokat állított elő. Mai nap már ép úgy ismerünk 6000 kilométer hosszúságú, mint 10,000 milliméteres elektromos hullámokat. Rendelkezünk oly villamos oszcillációkkal (rezgésekkel), amelyek másodpercenként százmilliomszor rezegnek és földünk átmérőjén is egy hatod másodperc alatt haladnak túl. Ezen hullámokra nézve sem időbeni, sem térbeni akadály nem létezik. A Hertzféle hullámok könnyű és megfelelő előállítását az »oszcillátor« találmánya által érjük el, mely készülék a drótnélküli távirás dobogó szívének nevezhető. Ezen találmány Righi tanárnak köszönhető és kiegészítették a »kohärer« által, amely a hullámok könnyű felfogására szolgál. Ezen készüléket Varley szerkesztette, Calzecchi, Onesti, Popoff, Lodge s kivált Branly tökélesbítette. Végül meg kell említenünk Slaby, Lodge és Muirhead neveit akik az alkalmazkodást fedezték fel, vagyis azon eljárást, amelylyel jogosítatlan felvételi állomások hivatlan felfogása megakadályoztatik.

Ezen történeti előzmények után előadó Marconi érdemeit méltatta és a Hertz-féle kísérleteket magyarázta, a drótnélküli

táviró mai rendszerét pedig néhány kiválóan sikerült kísérlettel mutatta be.

Marconi főérdeme abban mutatkozik, hogy az eddigi összes találmányokat javította s tökélesbítette, s fáradhatlan szorgalommal az összes segédkészülékeket gyakorlati célokra idomította át. Az »antennek« alkalmazása által már 1896. évben 14 kilométer távolságra adott jeleket, Slaby ugyanakkor 21 kilom., Tissot pedig 83 kilom. távolságra táviratozott. Végül Marconi 2500 kilométeres távolságokat ért el. A jelenlegi állapot eredménye pedig: Európa és Amerika összeköttetése drótnélküli telegráffal!

Előadása végén Antolik Károly bemutatta a Kondenzátor-módszert, amely az egyesületi helyiségekben zárt ajtók mellett kifogástalanul működött és erős jeleket adott.

A villamos hullámokkal való távirás jövője magas feszültségű áramok előállításától függ. E téren Tesla úttörő kísérletei a legnagyobb reményekre jogosítanak fel bennünket. Nincs kizárva, hogy idővel az elektromos hullámok segítségével nagy távolságokra nemcsak jeleket adni, olvasni, hallani, rajzolni, beszélni, de látni is fogunk!

A hallgatóság a szép és tanulmányos előadást nagy figyelemmel kísérte. Végezetül az elnök az előadónak a jelenlévők köszönetét fejezte ki, akik azon tudatban távoztak az egyesület termeiből, hogy az emberi tudomány egyik legragyogóbb vívmányát ismerték meg.

Harmadik ülés 1903. márczius hó 16-án.

Elnök: Antolik Károly. Jegyzőhelyettes: Dr. Fischer Jakab titkár.

A napirend előtt Feigler Ferenc muzeumőr számolt be a muzeumnak az utóbbi időben történt gyarapodásáról. Schuster Károly egy a ligetben talált megkövesült fatuskót ajándékozott a muzeumnak, amely valószínűleg a Duna medréből került oda. Weinstabl Mór pedig egy megkövesült agyart ajándékozott. Blumgrund Sarolta úrhölgy egy macskatorsszülöttet ajándékozott, melynek egy feje és nyolc lába van. Végül a muzeumőr bemutatja az általa a

bajor alpeseken talált két fekete salamandert. Ezután Bitter a Károly főreáliskolai tanár tartotta meg igen érdekes előadását az állatok rendeltetéséről. Kimutatta, hogy a tudományos állattan mai állása mellett minden állatnak meg van a maga létjogosultsága. Itt vannak mindennek előtt a protozoák, ezek a mikroszkopikus állatok, melyek egyrészt az állatok túlszaporodását, másrészt a rothadást gátolják. A kréta, a tűzkő, a mészkő ezeknek az apró állatkáknak maradékából állanak. A korálok haszna ismeretes, tudjuk azt is, hogy egész szigeteket is képeznek. A spongya is korállféle állatoknak laza szaruágya. A tüskésbőrűek pusztítják az apróbb tengeri állatokat, másrészt maga is élelmi cikk. A férgek feladata kétféle. A puhatestűek az állatoknak szolgálnak táplálékkul. De ugyancsak arra is szolgálnak, hogy az állatok túlszaporodását is meggátolják. Ilyen a májméltelyt okozó féreg, továbbá a trichina. — Az izelt lábú állatok tevékenysége hatalmas. Elképzzelhető, hogy az a 200 ezer fajta rovar, mely mind élni akar micsoda munkásságot fejtenek ki. Így először a növények túlszaporodását gátolják, majd a növények termékenyítését segítik elő, siettetik az elhalt állati és növényi szervezetek feloszlását és így a humus képződést elősegítik. Végül mérhetetlen mennyiségben táplálékkul szolgálnak a nagyobb állatoknak pl. a madaraknak gyikoknak, kigyóknak, sőt még a rókának is. A bogarak között nagyon sok a kártékony, de közvetve hasznot is hoznak. A méh 79 növényt termékenyít meg mialatt nekünk mézet csinál. E lepkék közül a selyem lepkéje hoz legtöbb hasznot. A legyek a dögök eltakarításában veszik ki a maguk részét. Előadó a sáska, phyloxera működését is méltányolja. A puhatestű állatok közül sok — osztriga, csiga — táplálékkul szolgál. A kagyló szolgáltatja a gyöngyöt stb. A gerinces állatok rendeltetése már ismeretesebb. Egyrészt mint a növényevők a növények túlszaporodását gátolják, másrészt mint ragadozók az emberekre véradót is rónak ki (Indiában 30,000 ember pusztul el évenként ragadozók által) végül maguk is táplálékkul szolgálnak. Ha céltalannak is látják a laikusok az állatok rendeltetését, annyi mégis igaz, hogy minden állatnak meg van a természet háztartásában a maga szerepe, mely abban áll, hogy a természetben az egyensúly fentartását biztosítsa. Előadót a hallgatóság

1903. évi október hó 26-áról.

159

zajosan megéljenezte és elnök a nyújtott élvezetért köszönetét nyilvánította.

Negyedik ülés 1903. október 12-én.

Elnök: Antolik Károly. Jegyző: Dr. Kovács Ferenc.

Dr. Pantocsek József áll. kórh. igazgató tartott igen érdekes előadást a szliácsi andesit tufában talált bacillariákról »kovamoszatokról«. Ezek a bacillariák, diatomeák egysejtű lények, melyeket annak előtte állatoknak tartottak, jelenleg növényeknek vannak elismerve. Ezek a lények vízben élnek, szabad mozgással bírnak, akadályoknak kitérnek, de a külbenei életmódjuk teljesen megegyezik a növények életmódjával, amennyiben a szénsavat nyelnek el és oxigént lehelnek ki. A szaporodás oszlás által történik. A szliácsi kőzetben az előadó számos ilyen diatomeát talált, közöttük egy egészen új fajtát, melyet kegyeletből a nemzeti muzeum alapítójának emlékére Diatom. Széchenyianának nevezett el. A diatomeák különböző fajait különböztetik meg a szerint, amint édes, sós vagy tengeri vízben fordulnak elő. Meglehet ezeket különböztetni a kovapáncéljuk formációjából. Valamint ezen formációból lehet arra a korra is következtetni, melyben azok képződtek. A legrégebb diatomeák a tengeri vízből képződtek. Alakjuk szerint 3 főcsoportra osztjuk a diatomeákat: Raphideákra, Pseudoraphideákra és Kriptoraphideákra. Előadó ezen alakokat górcső alatt is bemutatta. A hallgatóság az előadást feszült figyelemmel kísérte és az elnök az előadónak élvezetes előadásáért köszönetet mondott. Az előadást jelen évkönyvünkben egész terjedelmében közöljük.

Ötödik ülés 1903. október hó 26-án.

Elnök: Antolik Károly. Jegyző: Szépe Rezső.

Az ülés tárgya volt: Schnürer Leo okl. gépész-mérnök és elektrotechnikus előadása: a villamos áram élet és tűzveszélyességéről és a rövidzárlat. Előadó a bevezetésben kimutatja, hogy a villamos áram távolról sem oly veszélyes, sem mint az gondolják. — Megmagyarázza, melyik áram és mily föltétel mellett válhatik az veszélyessé. — Főszűlyt fektet ennél: a lakásokba bevezetett világításra szükséges áramra, érinti azonban a

villamos vasut hajtására szükséges áram veszélyességét is. — Végre utasításokat ad a villamos áram által sujtott ember megmentésére. Az előadás második részében tárgyalja az áram tűzveszélyességét. Megmagyarázza általában azokat a föltételeket, melyek mellett gyújtólag hat, ezzel egyszersmind a rövidzárlatnak adja definitióját. Midőn a rövidzárlat okait tárgyalja, behatóan és szakszerűen méltatja a különböző installáció módokat. Végre elmondja azokat a készülékeket, melyek a rövidzárlat veszélyes voltát megsemmisítik. Érdekes előadását azzal a megjegyzéssel zárja, hogy a villamos áram által fellépő szerencsétlenségek sokkal ritkábbak volnának, ha a berendezésnél pontos szakszerű kivitelre ügyelnének. Az igen érdekes előadás, melyet kísérletek és sematikus rajzok tettek még érthetőbbé, a hallgatóság figyelmét mind végig lekötötte. Elnök az előadónak élvezetes előadásaért köszönetet mondott, mire a hallgatóság az előadót lelkesen megéljenezte.

Hatodik ülés 1903. november 11-én.

Elnök: Antolik Károly. Jegyző: Szép Rezső.

Az ülés tárgya Krziz százados előadása volt: az álló csillagok sajátos mozgásainak meghatározása fényelemzési úton. Előadó mindenekelőtt röviden előadta a fényelemzés (spectroscopia) lényegét, mely a sugarak megtörésében nyilvánul. Minden egyes színnek a spectruma más és más rezgési számnak felel meg. Leggyorsabban rezeg a vörös, leglassabban az ibolya sugár. Beszél a színek láthatatlan részeiről, megmagyarázza a spectrum 3 fajtát még pedig az állandó, a megszakított és az absorptiósi látképet. Megmagyarázza az úgynevezett világos és sötét vonalakat. Áttér a Doppler elméletre, mely a hangok rezgésénél oly nagy szerepet játszik és ezt az elméletet a színsugarak rezgésénél is alkalmazza. A spectrum-beli vonalak más és más helyen mutatkoznak aszerint amint az álló csillag hozzánk közelebb vagy távolabb van. A vonalak állásából lehet aztán a fényforrásnak — tehát a csillagoknak — mozgására következtetést vonni. Sőt ezen vonalok olyan csillagoknál is képződnek, melyek szemünknek láthatatlanok és melyeknek létezéséről külföldben tudomásul sem bírnánk. A

rendkívül érdekes és tanulságos előadást a hallgatóság zajosan megéljenezte.

Hetedik ülés 1903. november 23-án.

Elnök: Schmidhauer Antal. Jegyző: Szép Rezső.

Az ülés tárgya Antolik Károly áll. főreáliskolai igazgató előadása ezen címen: »Foucault ingakísérlete földünk tengelye körüli forgásának bebizonyítására.« Valamint a fény sebessége, ép úgy földünk tengelye körüli forgása is a physika ama részleteihez tartozik, melyeket csak elméletileg szokás tárgyalni, de kísérletileg bizonyítani nem. Általánosan el van terjedve az a bal nézet, hogy a Foucault-féle ingakísérlet rendkívül nagy méreteket igényel. Az előadó — több ide vágó kísérletnek bemutatása és magyarázata után — 4 méter hosszú és 15 kg. nehéz ingával a szóban forgó bizonyítékot a nagyszámú hallgatóság teljes meglepődésére mutatta be. A Foucault-féle ingakísérlet a testek tehetlenségének ama sajátosságára támaszkodik, hogy minden mozgó, forgó és lengő test eredetileg nyert lengési síkját dacosan megtartja, ha abból külső behatások erőszakosan ki nem mozdítják. Ha tehát valamely inga eléggé hosszú és nehéz, akkor órákig is egy és ugyanabban a lengési síkban mozog és ha épen földünk valamely sarka fölött volna felfüggesztve, akkor 24 óra alatt látszólag maga körül fordulna meg egyszer. Ez a körforgás azonban csakis látszólagos volna, mert míg az inga lengési síkja állandó irányát megtartja, addig alatta a Föld tovább fordul. A szóban levő ingának ilyenmő eltérését azonban a Föld egyenlítőjén észlelni nem lehet, mivel ott a délkörök (meridianok) nem futnak össze, mint a sarkoknál, hanem egymással párhuzamosak s így az inga lengési síkjával is párhuzamosak maradnak. Ebből aztán világosan kiderül, hogy földünk minden pontján, mely a sarkok és az egyenlítő között foglal helyet, a lengő inga kitérése kisebb-nagyobb mértékben észlelhető. Eme látszólagos kitérésnek nagysága minden szélességi fokra nézve más és más, de könnyen kiszámítható, ha az illető szélességi foknak sinusát 360 fokkal megszorozzuk. Így pl. Pozsonyban ($48^{\circ} 12'$ szélességi foknak megfelelőleg) egy körforgáshoz körülbelül 32 óra szükséges. — Mindenütt, ahol

a Foucault-féle kísérletet megtették, a számítás a kísérlettel pontosan megegyezett s így mindezekből a föld tengelye körüli forgása e módon is csalhatatlanul kiderül. — Előadó rendkívül érdekes és sikerült kísérletekkel kísérte előadását, mely a hallgatók figyelmét mindvégig lekötötte. Elnök az előadónak nagy élvezetet nyújtó előadásáért köszönetet szavazott, mire a hallgatók az előadót lelkesen megéljeneztek.

Nyolcadik ülés 1903. december hó 7-én.

Elnök Antolik Károly. Jegyző: Szép Rezső.

Tárgy: Frideczky Árpád uradalmi titkár felolvasta a Pozsonyvármegye és Város monografiáját leíró mű részére irt tanulmányát a vármegye mezőgazdasági és állattenyésztési állapotáról. A szép számmal megjelent közönség előtt a felolvasó megokolta, hogy ezen tanulmányát azért mutatja be a természettudományi társulatban, mert a mai modern mezőgazdaság egészen a természettudományok kellő ismeretén alapszik s a gazdának értenie kell a közettanhoz, a földisméhez, az éghajlatlanhoz, a növényélet és kórtanhoz, a fizikához, a vegyészethez és a többi természettudományi ágakhoz is, ha sikeresen akar gazdálkodni; azon eredményt pedig, amelyet a megye gazdái, a mezőgazdálkodás és állattenyésztés terén elértek, csakis a természettudomány alapos ismerete segítségével érhették el, miért is a természettudományi társulatban van annak helye ezen eredményekről beszámolni. A mezőgazdálkodás fejlődésében rámutat arra, hogy a megye gazdái nagyrészen a számos és jó közlekedési eszközöknek — amelyek közelebb viszik a külföldhöz — köszönhetik a megyei mezőgazdálkodás fejlettségének magas színvonalát, a helyrajzi fekvés, időjárás és vízrajzi viszonyok, a talajminősége, a megye kedvező területi és birtok elosztása, mind hozzájárult ahhoz, hogy a mezőgazdálkodásban a jobb rendszer tért hódítson és ezzel a jobb eszközök, több és jobb minőségű igás- és haszonállat tartás. A rendszer változás természetes következménye a földek jobb mivélése, ápolása az eszközölt talajjavítások. Így lassan mezőgazdasági iparvállalatok létesültek s ez időszertint van 3 cukorgyár, 33 szeszgyár, 8 keményítő gyár, 3 katángszárító gyár.

Ezen vállalatok részére a gazdák ipari növények termesztését károlták fel s a kulturnemmel együtt a kulturnövények is megváltoztattak és a talajminősége szerint kiválasztattak. A mag-nemesítés, vetőmagvak termelése és meghonosítása eszközöltetik s mezőgazdálkodás minden terén az egyöntetűségekre való törekvés általános. A felolvasó érdekesen bizonyítja a mezőgazdálkodás haladását és ezzel párhuzamosan, szőlőmivelés, kertészet, és gyümölcsészet fejlődését — és az állattenyésztés állapotát. Miután ezen tanulmány a Pozsonyvármegye és város monografiájában úgyis meg fog jelenni még lesz módunkban azt bővebben ismertetni, de felhívjuk az érdeklődő közönség figyelmét már most ezen tanulmányra, amely a vármegye mezőgazdálkodási és állattenyésztési állapotának hű tükre és nagy szorgalommal és értelemmel van összeállítva. — Előadót, kit a közönség feszült figyelemmel hallgatott, előadása befejeztével zajosan megéljenezték. Előadás után az elnök a maga, valamint többi társai nevében leköszönvén az elnöki széket dr. Ortvyar Tivadar foglalta el, hogy a tisztujtást vezesse. De a választás dr. Fischer Jakab titkár indítványára közfelkiáltással iörtént még pedig a régi tisztikart ujból acclamálták. Elnökök lettek Antolik Károly áll. főrealiskolai igazgató és Schmidthauer Antal műszaki tanácsos, jegyzők: Szép Rezső lyc. tanár és dr. Kovács Ferenc jogakad. tanár, választmányi tagok: Bäumlér András, Polikeit Károly és Zorkóczy Samu.

A pozsonyi orvos természettudományi egyesület kirándulása Diószegre 1903. november hó 8-án.

Egyesületünk a diószegi cukorgyár megtekintésére, a gyári igazgatóság szives meghívására kirándulást rendezett, melynek lefolyásáról közöljük a „Nyugatmagyarországi Hiradó“ tudósítását.

Vasárnap délután a pozsonyi orvos természettudományi egyesület kitünően sikerült tanulmányi kirándulást rendezett Diószegre, a Kuffner-Guttman-féle hatalmas cukorgyárnak megtekintésére, amely a pozsonyvidéki iparnak egyik leg-

kiválóbb képviselője. Az ilusttris társaság a kevéssel dél után induló vonattal utazott el s mindjárt a diószegi vasuti állomáson volt alkalma tapasztalni a gyártulajdonosok előzékenységét s magyaros vendéglátását, amennyiben hosszú kocsisor várakozott rá, amelyen a státiótól egyenesen a gyárba hajtattak. A gyár udvarán L a m b e r g műszaki igazgató fogadta néhány gyári tisztviselővel a vendégeket, akik három csoportra oszolva járták be az óriási épülettömböt, a cukorgyárnak ritka célszerűséggel s valódi gépmamuthokkal berendezett helyiségeit. Attól a perctől kezdve, amikor a földeken termelt cukorrépa ipari feldolgozás végett a gyárba kerül, addig az ideig, mikor mint fehér cukorsüveget dobják ki a piacra, a főzésnek hosszú processzusa folyik le, amely fölötte érdekes tanulmány s a kirándulók is élvezettel, mohó ismeretvágygyal hallgatták azokat a magyarázatokat, amilyenekkel a kalauzoló diószegi urak oly udvarias készséggel szolgáltak. Majdnem két óra hosszág tartott, a beható tanulmányi séta, melynek végével a gyár igazgatósága a diószegi kaszinó termében gazdag uzsonnát terítettett a vendégek tiszteletére. A fehér asztalnál a legcsaládiasabb vidámság és kerestlenség uralkodott s L a m b e r g igazgatónak felesége olyan kedvesen látta el a háziasszonyi tisztet, annyi figyelemmel volt minden egyes vendég iránt, hogy a Diószegen töltött rövid óráknak hasznos és kellemes volta egyaránt emlékezetes marad. Uzsonna közben nem maradtak el a felköszöntők sem, melyek során dr. Ortway Tivadar apát, jogakadémiai tanár, dr. Fischer Jakab államkórházi főorvos, K o v á c s Márton gyári titkár, dr. F é s ü s György jogakadémiai igazgató, dr. D o b r o v i c s Mátyás, államkórházi főorvos és D u s c h i n s k y Frigyes városi képviselő emeltek poharat. A kiránduló társaság este 6 $\frac{1}{2}$ órakor érkezett vissza Pozsonyba. A jelenvoltak közül ott volt: dr. Zsigárdy Aladár megyei főorvos, dr. Fischer Jakab, dr. Ortway Tivadar, dr. P á v a i-Vajna Gábor főorvos, dr. P a n t o c s e k József államkórházi igazgató, A n t o l i k Károly főreáliskolai igazgató, dr. F é s ü s György jogakadémiai igazgató, dr. Adler Rezső gyógyszerész, dr. A k a y Kornél törvényszéki bíró, S c h m i d t h a u e r műszaki tanácsos, V e t t e r Károly szőlőművelési felügyelő, dr. J á c z István kerületi orvos, W o l l-

mann Elma tanítónőképzőintézeti igazgató, Dworák Károly és Duschinsky Frigyes városi képviselők, dr. Bugél Ödön orvos, Amon gyógyszerész, Szép Rezső lyceumi tanár, Fülöp Jónás ügyvéd, dr. Dobrovits Mátyás főorvos, dr. Guttmann fogorvos, Pichler H. Alajos és Nozdroviczky Jenő hírlapírók s ezenkívül több úrnő és úrleány a kirándulásban résztvevők családtagjai.

Az orvosi szakosztály ülései 1903-ban.

Sitzungen der ärztlichen Abtheilung im Jahre 1903.

Első ülés 1903. január 21-én.

Elnök: Dr. Schmid Hugó. Jegyző: Dr. Kovács Jónás.

Elnök melegen üdvözli az új évben az egyleti tagokat, valamint az ujonnan belépett katona orvosi tisztikart és kéri őket, hogy az egyesület tudományos életének felvirágzása érdekében őt támogassák.

Dr. Dobrovits Mátyás: 1. Lupus erythematodes gyógyult esetét mutatja be. Ezen lupus szerinte nem új képlet, hanem a bőr felső rétegének idült lobja; a jellegzetes csomók fellépte, csak comedo képződések. A therápia: tisztítás után lágyító kenőcsök (vaselin lanolin), majd Beyersdorff-féle zink-kenőcs alkalmazásában állott.

2. *Rupia syphilitica* esetről, két év előtt történt az infectio és hiányos kezelésben részesült. Az eruptiok hólyagképződéssel kezdődnek genynyes tartalommal, melyeknek beszáradása után a krusták körül újból hólyagképződés indul meg s az ebből keletkezett fekély vesealaku lesz. A therápia Jodkali belső adagolásában és sublimat befecskendésében áll.

3. *Malleus humidus* gyógyult esetét mutatja be és a bánalom lefolyását, valamint annak lényegét vázolja.

Végül Dr. Hecht egy idegen test a fülben (svábbogár) által fenntartott nagyfokú főfájásról és egy adenoid vegetatiók által okozott nagyfokú köhögés esetéről referál.

Második ülés 1903. február 25-én.

Elnök: Dr. Velits Dezső. Jegyző: Dr. Hardtmuth Károly

Dr. Lippay Sándor 1. *Cataracta perinucleáris* esetét mutatja be, mely egy 14 éves leánynál mindkét szemén fejlődött. A baj lényege tudvalevőleg a lencse magkörüli rétegeinek elhomolyásodása. Reá világitásnál a lencse szürke korong, áteső fényen fekete-barna, szélein nyúlványokkal (Reiterchen). Előfordul rendszeren fiatal egyéneknél, kétséges, hogy nem-e veleszületett.

Az operáció lényege: esetleg optikai iridectomia vagy pedig discissio. Előadó az utóbbi operáció eshetőségeit részletezi, mivel ugyanezek más lágyszövetek operációja vagy myopia ellen végzett lencseoperáció után is előfordulnak. Ilyenek az iritis és a tensioemelkedés (*glaucoma secundarium*).

Ezeknek leküzdése a szokásos módon történik. A bemutatott esetben a bal szemén a hályog discindáltatott, s utólag tensioemelkedés miatt pungáltatott, mely alkalommal a lencse is nagyrészt kibocsátatott. Bemutatáskor a pupilla kerek alsó szélénél minimális kéregtörmelék volt még látható. A jobb szem hasonló eljárás tárgyát fogja képezni.

2. Bemutat egy 45 éves férfibeteget kinél egy év előtt a jobb szemén *ulcus serpens corneae* támadt, melyet annak idején a kórházban galvanocauterrel kiegészített. A folyamat megállott, utána vastag hegedés maradt a cornea közepén vissza. Látás céljából iridectomia végeztetett rajta, majd 10 nappal utóbb a torzító fehér hegedés tussal befestett Schulek *methodusa* szerint egy ülésben. Itt hivatkozik arra, hogy nemcsak kozmetikus, hanem sok esetben látástjavító ezen eljárás is, egyúttal felemlíti a különféle corneafestési eljárásokat, melyek közül legegyszerűbb, leggyorsabb a Schuleké.

3. Egy 22 éves pincért mutat be, a ki mindkét oldalon *blepharochalazis* ben szenved. A bajt régente »ptosis adiposa«-nak nevezték, azon hitből kiindulva, hogy a szemhéj bőr alatti zsírszövege súlyánál fogva lehúzza a szemhéj bőrét. Lényege tulajdonképp homályos. Lehetséges, hogy a bőrnek és izomzatnak sorvadásos állapotával függ össze. A felesleges bőrréteget kimetszettük és a sebszéleket egyesítettük, miközben egymáshoz és a tarsus felső széléhez rögzítettük. A jobb szemén későbbre halasztottuk a műtétet.

4. Végül egy *extractio cataractae lob. perif. comb.* esetét mutatja be. A jobb szem *phthisicus* régi sérülés következtében. Mivel a beteg máris félszemű, a műtét a rendesnél nagyobb körültekintést igényelt és éppen a miatt, hogy az utólagos következmények is minél inkább elkerültesenek, már eleve *iridectomiával* végeztük a műtétet.

Szabadszárú *coloboma* látható az iris felső részében és minimális *secundaria*. $V = + 10$ D. $= \frac{5}{10}$.

Dr. Dobrovits Mátyás. 1. Bemutat egy körülbelül 45 éves nőbeteget, kinél 15 év óta az »*Argyrosis*« klaszszikus, de valóban eltaszító képe van jelen. Kiindul abból, hogy mennyire óvatosnak, körültekintőnek és meggondoltnak kell az orvosnak gyógyszeres rendeléseinél lennie.

Az illető annak idején valami *hystericus* baja miatt orvosi rendelésre *Argent. nitr.-pillulákat* szedett néhány hónapon át, míg nem a jelen állapot nála kifejlődött. A köztakaró egész területe, valamint az élettani üregek látható nyákhártya részletei is sötét, fakó ólomszürkék, helyenként egész barnásfeketés színűek. A baj mindennemű gyógykezelésnek: izzasztó eljárásoknak, felszívódási kúráknak, jód és higanykezelésnek makacsul ellentállott. A nő ezen valóban szánalmas állapota immár állandó jelleget öltött, mivel az ezüst a bőr alatti kötőszöveti rétegeket impregnálta és onnan többé el nem távolítható. Előadónak még 2 ily kifejezett esetről van tudomása, az egyik egy gráci orvost illet, a ki *carcinoma ventriculi* miatt szedett nagy fokban ezüstöt. A másik egy *würtenbergi hercegnő* esete *epilepsia* miatt, a ki aztán »*blaue Prinzessin*« néven lett ismeretessé.

Előadó megemlíti, hogy jelenleg az osztályán fekszik egy beteg, kinél »*ars ennel*« való visszaélés folytán (*csontnecrosis* miatt) az egész köztakaró, sötétbarna, *bordeau*, szürkés-fekete színű. Meghívja az érdeklődőket az eset megtekintése céljából az osztályára.

Felhívja az orvosokat óvatosságra sebes *granulátiók lapis-pálcikával* való kezelésénél és csodálkozásának ad kifejezést azért, hogy *lupusnál* az intenzív *lapis* kezelés pálcika alakjában, bár mélyen hatol a szövetekbe, még nem okozott gyakrabban

bajt, a minek okát a rögtön képződő fehérje ezüstréteg óvó hatásában véli lelhetni.

Dr. Krumpholz ezredorvos felemlíti, hogy Gablonczban 3 üveggyöngyöt készítő munkásnál szintén látott tetemes argyrosist.

2. Bemutat nagyfokú, az egész penist felhasító epispadiasist kis gyermeknél. Operálatása későbbi időszakra halasztatott, míg a gyermek fejlettebb lesz.

Elnök az ülést berekeszti.

Harmadik ülés 1903. április hó 15-én.

Elnök: Dr. Kanka Károly kir. tan. Jegyző: Dr. Kovács Jónás.

Dr. Velits Dezső két beteg nőről referál, kik az intézetbe excessiv anaemiával jöttek. Az egyik esetben ép oly megbetegedéséről a méhnek van szó, a melynek lényegét Sänger fedezte fel 1882-ben s deciduoma malignumnak jelezte, azóta 1899-ben Veith már külön fejezetben tárgyalta s 92. esetet jegyzett fel. Rendszerint mola hydatidosa kapcsán szokott fellépni, ujabban azonban más graviditas után, sőt graviditas nélkül is találták és deciduoma malignum, chorionepithelioma, sarcoma deciduocellulare syncytioidoma malignum elnevezésekkel illették. Rossz indulatusága, a vehemens vérzés és a metastasisra való óriási hajlama miatt hasonló a fundus carcinomához. Szövet-tani fejlődését illetőleg a szerzők véleménye megoszlik; némelyek szerint a chorium epithel sejtjeinek elfajulása, Veith az uterus nyákhártya sarcomatosus elfajulásának tartja; a mikor is a kötőszövet és nem a mirigyszövet beteg és így graviditas létrejöhet. Murchand vizsgálódásai mind szélesebb mederben hódítanak, ő u. i. a daganatot foetalis eredetűnek tartja, s a daganat sejt elemei szerinte nem mások mint a chorionboholy epithelburokának — a Langhans-féle sejteknek és a onyctiumnak — burjánzása. E szerint ő e daganatot Chorionepitheliomának nevezi. Az eset kórtörténete a következő: 34 éves, VII. P. utolsó tisztulás 1903. XI. 5. Január 20-án jelentkeztek az első vérzések, február 19-én extrem anaemiával jött, az intézetbe, hol mola hydatidosa miatt még az nap excochleatio végeztetett s március 3-án vérzés nélkül hagyta el az

intézetet. Pár nap mulva magas lázak, nagy vérzés és alig érezhető pulsussal lett újból felvéve, midőn a vizsgáló ujj a nyitott cervixen át egy fix, széles básiával bíró, vérző lelógó tumorba ütözik, melynek legnagyobb része polypfogóval eltávolított, az uterus feszesen tamponaltatott. A klinikai diagnózis — mola után daganat, vérzés — már ekkor deciduomára tétetett. Az eltávolított szövetrészek jobbra vérömleny, vérömléstől átívódott szövetet és ebben a chorion-epitheliomára jellemző sejtképleteket tartalmaznak.

A tampon kivétele után a vérzés újból és újból megindult, úgy hogy naponkénti újabb tamponád és hypodermoclysisek váltak szükségessé és e hó 7-én (április) pervaginam óriási vérzés mellett a total exstirpatio végeztetett. A daganat egyes gócainak magvát vérömleny képezi; szövettani feldolgozása munkában van.

A másik nagyon vérző eset, egy sajátságos elhelyezéssel bíró myoma. 26 éves, háromszor szült. A hátsó cervixen interstitialis collum myoma van, mely a méhet maga előtt magasan feltolja, nyomást gyakorolva hólyagra és végbélre; a tágas s közvetlen a nyákhártya alatt levő venák miatt a legkisebb érintésre is erősen vérzik. Jodinjectiókra ideiglenesen megállapodott a vérzés. A műtét laparotomia után a daganat kihámozásában s az uterus supravaginál total exstirpationban állott. A daganat 1 k. 300 gr. dacára, hogy az utolsó gyermek alig 2 éves. Gyógyul.

Elnök az ülést bezárja.

Negyedik ülés 1903. október 14-én.

Elnök: Dr. Schmid Hugó. Jegyző: Dr. Kovács Jónás.

Elnök mint új tagokat üdvözli: Dr. Láng Frigyes törzsvorost és Dr. Havel Theobald ezredorvost, egyszersmind kéri az egybegyűlt tagokat, hogy az egyleti élet működésének pártolásával azt emeljék.

Dr. Dobrovits Mátyás egy az osztályán fekvő betegéről referál, kinél veleszületett atresia vaginae van jelen, kitapintható uterus nincs. Menstrualis vérzése nem volt még, külső nemi szervek megvannak. A beteg syphilis miatt fekszik a kórházban. Dr. Velits megjegyzi, hogy ezen fejlőd-

dési rendellenesség nagy ritkaság, ő teljes belső genitális hiányt még nem látott.

Dr. Velits Dezső: Teratoma ovarii-t mutat be górcsói készítményekkel. 36 éves nőtől származó ovarialis daganat, a ritkább és rosszindulatú daganatok közé tartozik, miért is a másik oldali petefészek szintén kiirtatott. Eddig 13. eset van leírva. Az ovulogen daganatok közé tartozik s az összes csirlevelek származékait hordja magában rendszer nélkül, míg a dermoidok valamely meglevő szervnek utánzatát képezik.

A más készítmény veseechinococcus volt. Négy évvét ezelőtt operálta, egy nagy feszülés alatt álló, a genitális szervekkel össze nem függő daganat miatt, a folyadék kibocsátása után, kivarratott a hasfalhoz. A gaze nedvében horogokat talált.

Két év múlva újból jelentkezett a bal vese tájon egy ökölnyi daganattal, mely az idén már két ökölnyi volt. A vizelet normalis; uretheroscopiai vizsgálatnál a jobb urether normalis, a bal nem látszott functionálni.

Hasfali herniája miatt a műtétet herniotomiával kombinálva a közép vonalban végezte s miután több tömlőt talált a vesét kiirtotta.

A műtét után 800 majd másodnap 900 köbcentiméter vizelete volt, mely sok uratot tartalmazott, de vér nélkül.

Dr. Schmidt Hugó az appendicitis gyógykezelésénél uralkodó különböző irányra vonatkozólag folytat eszmecserét. Az appendicitis fertőző bántalom, melynél a nyákhártya bántalma elő kell hogy legyen készülve s ha ez megvan bacterium invasio által történik a fertőzés.

A beavatkozás időpontját megállapítani legnehezebb. Append. perforatívánál azonnal operálandó. Simplexnél — Sonnenburg szerint — az első roham bevárandó s csak a másodiknál operáljunk. Amerikai orvosok három héttel a roham után operálnak, midőn a bántalom már elhatárolódott s az összenövések is még könnyen leválaszthatók.

Ötödik ülés 1903. október hó 28-án.

Elnök: Dr. Schmid Hugó. Jegyző: Dr. Hardtmuth Károly.

Elnök fájdalommal jelenti Dr. Reiss József tagtársunk váratlan elhunytát és kéri a jelenlevőket, hogy gyászuk jeléül helyeikről felálljanak, jelenti ugyancsak Dr. Steinmayer József hosszú szenvedés után való elhalálózását.

Tárgysorozat:

1. Dr. Dobrovits bemutat egy 18 éves férfibeteget, kinél Elephantiasis van jelen. Az alsó végtagok egész terjedelmükben óriásian megvannak vastagodva, mely folyamatban résztvesz a bőr, a kötőszövet, lágyszövetek és maguk a hosszú csontok is. Meg kell különböztetnünk az esetet a pachydermiától, mely eczematosus folyamatokból, erysipelas, lymphangoitisek, phlebitisek után szokott keletkezni mint a vérkeringésnek pangásos következménye. Megemlékszik egyúttal az acromegalia ismeretes kóralakról is.

2. Dr. Velits bemutatja a 2 héttel ezelőtt említett és ugyanakkor megoperált vese-echinococcus esetet, melynél nephrotomia történt. Jelenleg semmi tünete vagy fájdalom nincs, a nő teljesen gyógyult.

Bemutat egymással párhuzamosan 2 a genitáliáktól kiinduló daganatot. Az egyikük egy a bal ováriumtól kiinduló, teljesen szabad, több rekeszű cysta, mely eltávolított a másik petefészekkel egyetemben.

A másik eset egy colloidcysta, 17 éves leánynál, 9 liter világos folyadék volt benne, a másik petefészek azonban nem lett kiirtva, dacára annak, hogy gyanus folliculusokat mutatott, tekintettel a nőnek fiatal korára. Előadó megjegyzi azonban, hogy rosszindulatú tumor esetén mindenkor szabály egyúttal az épnek mutatkozó petét is kiirtani prophylaktikus elvek alapján.

Bemutat egy bár kisebb (2300 gr. tumort) de rosszindulatú hasdaganatot, mely papilláris, velős szerkezetű: adenocarcinoma, melylyel szabad hasvízkór volt kombinálva. E daganat diffuse a peritoneumra is áttérjedt, a másik petefészek

is kiirtatott. Itt várható daganat kiujalása, az operáció csak solationis causa, kevés reménynyel történt.

Bemutat végre egy a medencéből kiinduló, gyermekfejnvi kissé hullámzó, tésztás és ruganyos tapintatot adó has-tumort; per rectum ki volt mutatható annak kocsonyás összefüggése az uterussal. Bal ováriális daganatnak diagnosticáltatott és a műtétnél egy subserosus kocsányos részben collignált fibromiomának bizonyult.

3. a) Dr. Munker egy törvényszéki boncolat alkalmával talált szívet mutat be. Az illető elszerencsétlenedett gőzmozdony által a töltéshez lett elhajítva. Koponya 50–60 darabocsára roncsoltt. Agyveleje azonban intact maradt; csak a nyúltvelő lett szétroncsolva a proc. odontoides behatolása folytán. A bordák végig összeváltak törve, ruptura hepatis, fractura pelvis, a sziv rupturája pedig annak diastolejában történt.

b) Referál egy törvényszéki boncolatról, melynek tárgyát egy $3\frac{1}{2}$ éves, égett gyermek képezte, a ki 38 órával ezután meghalt. Érdekes az eset, mivel a gyermeknél, status thymicus cím alatt leírt kóros állapot volt jelen. A gyermek jól fejlett, de rhachitikus.

Értjük alatta azon rendellenes állapotot, midőn a thymus, mely rendszeren a későbbi életkorban eltűnik, továbbá áll fenn túlnagyságban. Rendszeren lymphaticus hyperpláziával együtt szokott előfordulni. Jelen esetben feltűnt az, hogy a combok hátsó felületére és a jobb segpfőára gyermektenyérynvi területen szorító II. fokú égési sebek, melyek az egész testfel-szinnek csak $\frac{1}{10}$ — $\frac{1}{11}$ részét képezték, nem voltak elégségesek a halál előidézésére, mert tudjuk, hogy arra általában a test-felszín $\frac{1}{3}$ részének kell elpusztulni. A halál oka pedig ily esetben a kétféle theoria szerint 1. a bőrrespiráció kizárása és 2. a toxinos hatás, mely insufficientia renumhoz és ura-emikus halálhoz vezet. Az első theoria tekintettel a csekély bőrfelületre nem alkalmazható, a másik alkalmazható ugyan, de előadó véleménye szerint túlrövid volt az idő a toxinok deletár hatású kifejlődésére.

A vesék között a jobb vérdus, a bal szürkés-zavaros makroskopicce degeneratio parenchimatosa gyanus volt, de a górcső nem igazolta a leletet.

Előadó oda concludál, hogy a halálok ez esetben inkább a status thymicus. Ily eset az irodalomban eddig vagy 20 van leírva. Narcosis alatt ily egyéneknél aztán annál könnyebben áll be a fulladási halál. Grevits szerint a status thymicusnál a halálok fulladási halál volna, azonban a boncolatok nem igazolják, mert a pericardiumon, pleurán ecchymosisok ilyenkor nem találhatók.

Paltauf theoriája azt mondja, hogy status thymicusnál általános táplálkozási zavarok állanak be, a mely hyperplasiával jár és a sziv ganglionokat változtatja meg, a halál systolében áll be.

Dr. Kropil, mint az elhalt gyermek kezelő orvosa megjegyzi, hogy gyermek fejlődésében egy időben a fejtetőn egy daganat volt észlelhető a fontanellának megfelelően, és hogy a gyermek egyszer kiterjedt pemphigusban szenvedett. Első baja magától a másik linimentumokra meggyógyult. Az eset eleinte könnyűnek ígérkezett, míg nem az égés napján délután eszméletlenség, magas láz és clonico-tonicus görcsök léptek fel trismus és tetanus kíséretében Dr. Dobrovics a halált mégis toxikus eredetűnek tartja.

4. Dr. Schmid Hugó folytatólag előadja az appendicitisről való eszmecserejét. Ismerteti egy kartársnak szomorú esetét, kinél appendicitis és genyes hashártyalob volt jelen a műtét alkalmával. Megkönnyebbülés céljából enterostomiát kellett végezni. Előadó igazolja és kifejti, hogy mindkét műtét teljesen javallott, utóbbi operáció a beteg direkt kérésére, fájdalomcsillapítás céljából történt, sajnos eredménytelenül végül beszámol még egy másik appendicitis esetéről is.

Hatodik ülés 1903. november 11-én.

Elnök: Dr. Schmid Hugó. Jegyző: Dr. Kovács Jónás.

Elnök felveti a kérdést, helyes volna-e az üléseken gyorsíró alkalmazni, vagy pedig megmaradni az eddigi szokás mellett, hogy az előadások vagy autoreferatum vagy a jegyzőkönyv alapján kerüljenek az orvosi szaklapokba? Legyen a gyorsíró orvos vagy lehet-e laicus is. Azon nézetének ad kifejezést, hogy a tagok egyezzenek bele a gyorsíró alkalmazásába azon megszorítással, hogy kiki maga határozzon, vajjon

előadása lestenographálandó. Mindenki megkapja a tisztázatot, melyen azután tetszése szerint javíthat.

Dr. Fischer hasonló értelemben nyilatkozik, azon hozzáadással, hogy előnyösebb volna ugyan orvos, de szükségből megfelel a laicus is.

Elnök felszólítja a titkárt, hogy hívja fel orvostagokat, vajjon van-e valaki a ki a gyorsíráshoz ért és ezen munkát elvállalná.

Dr. Guttmann teljes fogsort mutat be, mely csapok által tartatik. A csapokat a még meglevő két ép fog lereszélése után, azok gyökerébe alkalmazta.

Dr. Velits Dezső: betegbemutatás kapcsán a villanyozás alkalmazásáról szól a myoma és fibromyoma gyógyításánál. Apostoli-é az érdem, hogy a villanyosságnak polgárjogot szerzett a nőgyógyászatban, különösen hogy a galvanometer alkalmazásával a villany mennyiséget dosirosni tudjuk. Apostoli 200—300 miliampert is szokott alkalmazni. Az eljárás electrolysisen alapszik. Az activ polus uterus sonda alakjában az uterusba, az inactiv széles alapon a nedves hasra alkalmaztatik.

A + polus hatása savi s fájdalom és vérzést csillapító pörköt képez, a — polus hatása alji, succulens pörköt képez, hyperämiat okoz s ezen alapszik reserváló hatása. A fibromák a puerperiumban kissebedni szoktak, sőt biztos észlelések vannak az iránt, hogy a szülés után el is tűntek. Lövin 22 nap, Martin 50 nap, Scanzoni 3 hónap, Pleafair 6 hó alatt látott visszafejlődést a puerperiumban.

Ezen symptomaticus kezelés t. i. a villanyozás azonban nem veheti fel a versenyt a műtéttel s egyedül az instertitiális myománál alkalmazható.

Ezek előrebocsátása után két esetet említ.

1. 26 éves nő, 1901. szeptemberben jelentkezett graviditással, az uterus előtt s tőle balra ökölnyi daganat foglal helyet. Novemberben szült. Januárban még véres folyása volt, subinvolutio mellett a daganat két ökölnyi. Eleinte ergotin rendeltetett, majd juliusban galvánizáló 50—75 miliamper áramerővel. Két ülés után a daganat októberben citromnagyságú, januárban eltűnt.

2. 42 éves nő, csecsemőfejnagyságú intramuralis myomával, nyomási tünetekkel, nehéz vizeléssel és fájdalmakkal. 100 miliamperrel kezdte a villanyozást s hetenkint 2—3-szor végzi.

20. ülés után esetleg újból bemutatja.

Dr. Fleischer: Urbantschitsch tanárnál látta a villanyozást, ki a dobhártyán alkalmazta régi folyamatok után — és »Electrokatalytische Behandlung des Ohres« névvel illeti.

Egy esetben ő is alkalmazta adhaesio processuknál $\frac{5}{10}$ miliamper áramerővel, 5 percig fele időben anod, fele időben katod sarokkal, külön e célra szerkesztett finom electródokkal.

Hetedik ülés 1903. november 25-én.

Elnök: Dr. Schmid Hugó. Jegyző: Dr. Hardtmuth Károly.

Napirend előtt felszólal Dr. Fischer Jakab és jelenti, hogy orvosi gyorsíró nem találkozott s így kénytelenek volnának a már egy ízben alkalmazott fiatal jogászt 1904. januártól gyorsírónak alkalmazni, a kinek személye azonban minden irányban garantiát nyújt az iránt, hogy a tárgyalásokon elhangzottak tekintetében szigorú discretiót vállal. Ha később akadná talán oly kartárs, a ki a gyorsírást elvállalná, úgy a dolgon még mindig változtatni lehetne. (Egyhangulag elfogadtatik).

Dr. Schmid Hugó bemutat egy 16 éves fiút, kinél appendicitis miatt a féregnyúlvány eltávolított. Az illető fiú ekeszántás közben hirtelen, heves, kolikás fájdalokat kapott, utána izzadmány lépett fel, mely később a kórházban megfogyott. A műtét az úgynevezett »hideg stádiumban« végeztetett. Az eredmény igen kielégítő ugyanis a hasfal elég ellentállást támaszt a belek nyomása ellen, per primam láz nélkül gyógyult, sérvkötőt sem kell viselnie.

Bemutat továbbá egy Bassini szerint operált sérv esetét. 26 éves egyén, kinél 3 hét előtt végeztetett a műtét. Középnagyságú sérv volt jelen, teljesen prima gyógyulás, a bőrajkok Mischl-féle kapcsokkal egyesítették, melyek nagyon beválnak. Eredmény igen szép. Előadó felemlíti, hogy »Bassini«-féle műtétet számos esetben végzett már az osztályán részint szabad, részint kizárt sérvök miatt. Az első ily módon operált betegét azonban a műtét utáni 5. napon elveszítette.

A sérvtömlő kifejtésénél az odanövés miatt elkerülhetetlen volt a vongálás. A beteg embolia folytán tüdőgyuladást kapott és elpusztult.

Figyelmeztetésül felhossa azt, hogy ezen műtét illetőleg biztos garantiákat ne adjunk!

Dr. Dobrovits egy »colica mucosa« esetében kiürített czafatot mutat be és megemlíti azt, hogy ezen régen észlelt esete óta újabban még 2 ily megbetegedés került észlelése alá. A baj lényege a bélrendszernek chronicus lobja, mely rengeteg kolikákkal és nagymennyiségű tiszta nyák czafatok termelésével jár, mely kiválasztás mindennapos, habituálissá válik. Jelen betege már 6. esztendeje szenved benne; sokszor az erős, kízó fájdalmak miatt morphiuminjecciónkat kell nála alkalmazni. A kiürített czafatokat Dr. Munker prosector már számtalanszor megvizsgálta: tiszta nyákból állanak semmi structurát nem mutatnak, csak néha tapadnak hozzájuk bélepithehiumok. E baj ismertetésével részletesen Nothnagel tanár foglalkozott. Különösen érdekes, hogy e baj psoriasisban szenvedőknél vagy ily bajban szenvedett családok gyermekeinél fordul elő. A franciák psoriaticus statusnak nevezik. Jelen esetben is a betegnek az apja és három nővére szenvedett benne, de magánál a betegnél nincs psoriasis jelen.

A másik nő esetében szintén a család psoriaticus. A harmadik nő pedig maga szenved psoriasisban a térdein.

Nehéz megállapítani a baj tulajdoképeni helyét a bélcsatornában, mert nem tudni, hogy mely helyen tapadt az epithel a nyák-conglomeratushoz.

A gyógykezelése tüneti: magas beöntések adstringentiákkal.

Végül Dr. Schmid Hugó referál egy 16 esztendős fiúról, a ki f. évi augusztus havában került az osztályára, bal oldali alsó végtagját nem használhatta. Félév előtt ugyanis kocsiról leesvén a bal combcsont condylus feletti része hegyes bot módjára fúrodott ki a lágyrészekre keresztül. — Első terve az volt, hogy Gigly-féle fűrészszel a törvég mögé hatolva, azt le fogja fűrészelni, csak hogy mihamarább kiderült, hogy a terv a lágyrészekre való tekintetből ki nem vihető. Így tehát véső és kalapács alkalmazására kellett áttérni. Az utolsó kalapács-

csapásnál egy hirtelen recsegés volt érezhető és hallható. Azután a törvég reponáltatott, tamponade. Az Esmarchcső levételénél önkénytelenül is vérzést várt, minthogy ez azonban elő nem állott, a végtag sinre helyzetetett, bekötetett. 5. napra reggel hirtelen nagyfokú ütőeres vérzés, mely azonban csakhamar átkötéssel elállott. 6. napon láztalan, 7. napon a kötés óvatos levétele az Esmarchcső előkészítése mellett. Ekkor újra nagyfokú ütőeres vérzés az arteria popliteából. A sérüléshelyén az ütőeret nem lehetett felkeresni. A combcsont bütyke mögött még tágitás mellett sem lehetett az ütőér lekötésére gondolni, mert az egész üreg véralvadékkal volt kitöltve. Az art. femorálist kellett tehát a profunda fellett nagyon gyorsan lekötni, a mi sikerült is. Ezúttal előállott a végtag elhalásának a veszélye, majd a csonkítási életmentés céljából. A vérömlény genyedéseket okozott, magas lázaktól, büzös váladéktermeléssel, úgy hogy folytonos contra-aperturák váltak szükségessé, mert az üreg végső határa nem volt elérhető.

Ily válságok között maradt a fiú pyaemiás állapota 6–8 héten keresztül, míg nem a láz elállott és a seb gyógyult. Végre a beteg némi láb rövidüléssel, genu varum állással hagyta el a kórházat, de bottal mégis tud járni

N y o l c a d i k ü l é s 1903. d e c e m b e r 9-én.

Elnök: Dr. Schmid Hugó. Jegyző: Dr. Hardtmuth Károly.

Napirend előtt elnök Dr. Schmid Dr. Dobrovits ügyében és érdekében szólal fel egy ujságírói közleményből kifolyólag kifejezván abbéli nézetét, hogy ily nemes jellemű, önzetlen férfiúnak ellenségei nem is lehetnek s biztosítja a sértett tagtársát valamennyiünk ragaszkodásáról és sympathiájáról. (Dr. Dobrovits köszönetet mond.)

T i s z t v i s e l ő u j i t á s.

Elnök megköszönvén úgy a maga, mint tisztársai nevében a bizalmat, az állások felett való újra rendelkezés jogát a tagok kezébe visszaszolgáltatja.

Ezután Dr. Tauscher Béla mint körelnök kéri a választás megejtését.

Dr. Fischer Jakob indítványára egyhangulag megvá-
Orv.-Term.-Tud. Egy. XXIV. (Uj f. XV.) Ül. jegyzőkönyv.

lasztatnak. Elnöknek: Dr. Velits Dezső. Alelnöknek: Dr. Pávai-Vajna Gábor. Jegyzők: Dr. Kovács Jónás és Dr. Hardtmuth Károly. Választmányi tagoknak: Dr. Dobrovits Máttyás, Dr. Tauscher Béla és Dr. Zsigárdy Aladár.

Dr. Velits Dezső a maga és tisztársai nevében köszönetet mond a beléjük helyezett bizalomért egyuttal indítványozza, hogy a lelépő tisztikarnak eddigi sikeres működéseért köszönetet szavazzanak. Indítványát egyhangulag elfogadják.

Ezután Dr. Kovács Lajos: »Az élet problémájáról« tart előadást, az előadás rövid eszmemenete ez:

Menyinyiben sikerült a modern biologusoknak az élet problémájának megfejtése?

Haeckel és Hurley, műveiben hiába keresünk megoldást. Már Du Bois Reymond mutatta ki 30 év előtt az ily törekvések hiúságát.

Azóta a biologusok egy része áttért a psychicus irányra. Ennek egyik kiváló képviselője Verworn. A materialismus szerintök teljesen túlhaladott álláspont, Verworn szerint minden tudomány alapjában lélektan, mert minden, amit tudunk, amivel foglalkozunk, egyszóval egész világunk, lelki működés. Egyedül ismeretes előttünk saját „Psychenk“. Erre kell visszavezetnünk a külvilágot. Most már felmerül az a kérdés: mikép magyarázzuk a külvilág, jelenségeinek különféleségét és sokaságát „psychenk“ egységével, azaz „én“-ünk egységességgével, oszthatatlanságával.

A külvilág jelenségeinek különféleségében a modern természettudományok egy bizonyos egységességet, azaz a világ-egyetem egységét, mutatják ki. A jelenségek sokasága pedig összeolvad egy nagy egységgé, ha bizonyos gondolatmeneteket következetesen alkalmazunk.

Ily gondolkodás bennünket a világ egylényegiségére vezet oly értelemben, mint ezzel a buddha vallásban, legujabban pedig Schopenhauer világfelfogásában találkozunk. A világ egylényegiségének gondolata magában involvál rendkívül mélyreható társadalmi és ethikai következtetéseket, melyek az élet problémájának ily értelemben való megoldásával érvényesülni fognak.

Reihenfolge d. i. Jahre 1903 abgehaltenen Sitzungen u. Ausflüge. 179

Reihenfolge der im Jahre 1903 abgehaltenen Sitzungen und Ausflüge.

A.

Generalversammlung abgehalten am 16. Februar 1903 verbunden mit einem Vortrage des Herrn Karl Bittera: Ueber die geistigen Fähigkeiten der Thiere.

B.

Sitzungen der naturwissenschaftlichen Ab- theilung.

I. Sitzung am 26. Jänner:

Herr Friedrich Rovara: »Ueber die für die Landwirthschaft schädlichen Thiere.«

II. Sitzung am 2. Februar:

Herr Karl Antolik: »Ueber die drahtlose Telegraphie.«

III. Sitzung am 16. März:

Herr Karl Bittera: »Ueber die Bestimmung der Thiere.«

IV. Sitzung am 12. Oktober:

Herr Dr. Josef Pantocsek: »Ueber Diatomeen aus der Gegend von Szliács.«

V. Sitzung am 26. Oktober:

Herr Leo Schnürer: »Ueber die Lebens- und Feuergefährlichkeit elektrischer Ströme und über den Kurzschluss.«

VI. Sitzung am 11. November:

Herr August Krziz »Ueber die spectralanalytische Bestimmung der Eigenbewegungen der Fixsterne.«

VII. Sitzung am 23. November:

Herr Karl Antolik: »Ueber den Foucault'schen Pendelversuch zum Beweise der Achseldrehung unserer Erde.«

180 Reihenfolge d. i. Jahre 1903 abgehaltenen Sitzungen u. Ausflüge.

VIII. Sitzung am 7. Dezember:

Herr Árpád Fridoczky: »Ueber die landwirthschaftlichen Zustände des Comitates Pozsony.« 2. Neuwahl der Functionäre.

C.

Sitzungen der ärztlichen Abtheilung.

Im Laufe des Jahres 1903 wurden 8 Sitzungen abgehalten in welchen theils Demonstrationen von wichtigen Krankheitsfällen theils Vorträge von interessanten Abschnitten der ärztlichen Wissenschaft gehalten wurden.

D.

Ausflüge: Am 8. November fand ein sehr instructiver Ausflug nach Diószeg zur Besichtigung der dortigen grossartigen Zuckerfabrik statt.

ZOBODAT - www.zobodat.at

Zoologisch-Botanische Datenbank/Zoological-Botanical Database

Digitale Literatur/Digital Literature

Zeitschrift/Journal: [Verhandlungen des Vereine für Naturkunde zu Presburg](#)

Jahr/Year: 1904

Band/Volume: [NF 15](#)

Autor(en)/Author(s): Anonymus

Artikel/Article: [Sitzungsberichte 142-180](#)